AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA

Brüsszel, 28.6.2006
COM(2006) 345 végleges

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE A TANÁCSNAK ÉS AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK

a feldolgozásra szánt bogyós gyümölcs és cseresznye ágazatának helyzetéről

{SEC(2006) 838}

- **Előszó**

A gyümölcs- és zöldségpiac közös szervezésének egyszerűsítését érintő 2004. novemberi elnökségi következtetésekben felkérték a Bizottságot, hogy végezzen elemzést a feldolgozásra szánt bogyós gyümölcsök és egyéb piros bogyósok ágazatában a bővítés következtében az EU piacain kialakult új helyzetről, és szükség esetén egyes problémák kezelésére terjesszen elő javaslatokat.

A jelenlegi dokumentum a Bizottság szolgálatai által elvégzett elemzés főbb elemeit és az EU politikákra vonatkozó következtetéseket tartalmazza. Ezt egy bizottsági munkadokumentum kíséri, amely a feldolgozásra szánt bogyós gyümölcsök és egyéb piros bogyósok ágazata helyzetének alaposabb felülvizsgálatát tartalmazza.

1. HÁTTÉR

E dokumentum a cseresznyére (meggy, *Prunus Cerasus* és a vadcseresznye, *Prunus Avium*), valamint az úgynevezett bogyós gyümölcsökre összpontosít. A bogyós gyümölcsök kifejezés általában a gyümölcsök három csoportját foglalja magában: bogyósok (*Rubus* és *Morus* nemzetség); ribizlik (*Ribes* nemzetség) és áfonyák (*Vaccinium* nemzetség); és a kaszattermések (*Fragaria* nemzetség, vagyis a szamóca).

A feldolgozásra szánt bogyós gyümölcs és cseresznye ágazatának 2004-ben számos tagállamban nehézségekkel kellett szembenéznie egyes termékek alacsony termelői ára miatt (különösen a fekete ribizli, a szamóca és a meggy). Az alacsony árak számos terméket érintettek 2005-ben is (különösen a szamócát és a fekete ribizlit).

A feldolgozásra szánt bogyós gyümölcsök és egyéb piros bogyósok jelentős méretű ágazatával rendelkező új tagállamok Európai Unióhoz való csatlakozása számottevően megváltoztatta az ágazat képét az EU-ban. Két további fontos termelővel, Magyarországgal és Lengyelországgal az EU a világ legnagyobb, feldolgozóiparnak szánt bogyós gyümölcs termelője lett.

2. AZ ÁGAZAT HELYZETÉNEK ELEMZÉSE

2.1. Az EU-ban az ágazat legfontosabb jellemzői

Uniós szinten a bogyósgyümölcs- és meggytermő[1] területek az összes szántóföldi terület 0,25%-át teszik ki. Az ágazatnak a legnagyobb jelentősége az észak-európai országokban van, a szamóca és a vadcseresznye kivételével. 1,10% részesedéssel Lengyelország az a tagállam, ahol ezen ágazat a legnagyobb súllyal bír. A 2004. évi bővítéssel az EU-ban a bogyós gyümölcsök (ribizli, egres, málna és szamóca), valamint a meggy termelése jelentős mértékben megnőtt: a megművelt területek az EU-15-ben 69 000 hektárról 237 000 hektárra nőttek az EU-25-ben (2002-2004-es átlagban), amelyből 141 000 hektár Lengyelországban található.

[1] A vadcseresznye nem tartozik ide, mivel az általános termelésben a feldolgozópiac részesedése alacsonyabb (körülbelül 10%) mint a többi gyümölcsé.

A ribizli és a cseresznye kivételével, amelyek esetében a betakarítást mechanikailag is el lehet végezni, a bogyósgyümölcs-termelés jelentős emberi munkaerőt igényel. Mivel a feldolgozó piacon az árak alacsonyabbak, mint a frissáru piacon, a verseny miatt a feldolgozásra szánt bogyós gyümölcs ágazata főleg azokban az országokban található meg, ahol alacsonyak a bérköltségek.

A bogyós gyümölcs a hátrányos helyzetű régiókban (pl. félig hegyvidékes területek) a kevésbé termeszthető növényi kultúrák közé tartozik. Továbbá mivel a bogyós gyümölcsöt csak kis mennyiségben lehet termeszteni, az ágazat különösen olyan kis gazdaságokban működik, amelyek a hátrányos helyzetű régiókban vagy a félig hegyvidékes területeken dominánsak. E gazdaságokban a bogyós gyümölcs termesztése lehetővé teszi a családi munkaerő jobb felhasználását. Ez gyakran kiegészítő jövedelmeként szolgál a részmunkaidős gazdálkodók számára.

Míg az ágazatnak általában a mezőgazdaságban korlátozott gazdasági jelentősége van, a termelő országokban az gyakran bizonyos régiókra koncentrálódik, így jelentősen hozzá tud járulni a regionális gazdasághoz.

2.2. Az ágazat legfontosabb jellemzői Lengyelországban

Lengyelország a feldolgozóipar számára az EU összes bogyósgyümölcs- és meggymennyiségének kétharmadát termeszti.

Az elmúlt 15 évben a gyümölcsösök területe 260 000-290 000 hektár között nagyjából stabilizálódott. Ebből 15%-ot a bogyósgyümölcs- és ribizlibokrok (ribizli, egres, málna és egyéb bokrok), 10%-ot a meggy tettek ki. A szamóca termesztésre felhasznált területek nagysága az elmúlt 15 évben változó volt (a legkisebb 38 000 hektár volt 2002-ben, a legnagyobb 65 800 hektár volt 2001-ben).

A bogyósgyümölcs-termesztés régiókra koncentrálódik. A legnagyobb jelentősége három vajdaságban van, amelyek 2002-2004 között a nemzeti bogyósgyümölcs- és meggytermelés körülbelül 55%-át képviselték: Lublin (az össztermelés 24,1%-a), Mazóvia (20,9%) és Lodz (11,4%).

A vidéki térségek magas munkanélküliségi arányára és a kisgazdasági struktúrákra tekintettel a feldolgozásra szánt bogyós gyümölcs ágazata jelentős jövedelem- és munkaerőforrást képvisel. Becslések szerint az egész gyümölcs- és zöldségágazat 250 000 teljes munkaidős egyenértékű munkahellyel (termelés, értékesítés, feldolgozás) rendelkezik. Csak a bogyósgyümölcs- és cseresznyeágazatban 80 000 teljes munkaidős egyenértékű munkahely van.

Az elmúlt 15 év konszolidációja ellenére az ágazatban domináns a kis gazdaságok szerepe. A fekete ribizli és a meggy esetében az egy hektárnál nagyobb területtel rendelkező gazdaságok a nemzeti termelés körülbelül kétharmadát képviselik.

A termelés fragmentációját a szervezettség alacsony foka súlyosbítja. Valamennyi gyümölcs és zöldség esetében a szervezett ágazat (termelői csoportok és termelői szervezetek) csak 2%-ot képvisel az összes értékesített gyümölcs és zöldség termeléséből.

A legtöbb bogyós gyümölcs szállításának fragmentációja következtében a gyümölcsöket a termelő régiók falvainak gyűjtőközpontjaiban gyűjtik össze és szállítják az üzemekbe. Nagy gazdaságok rendszerint közvetlenül az ipari üzemekbe szállítanak. A bogyós gyümölcs és a meggy ipar számára történő szállításának csak kis hányada (kb. 10-15%) történik a termelők és a feldolgozók közötti szerződések keretében.

2.3. A nagyobb alágazatok helyzete

A bogyós gyümölcsök esetében a felülvizsgálat a kultúrnövényekre és a legfontosabb típusokra összpontosít: fekete ribizli, málna és szamóca. E gyümölcsök együttesen az ipari feldolgozásra szánt bogyós gyümölcs több mint 90%-át teszik ki. Külön elemzés készült a meggy és a vadcseresznye esetében.

2.3.1. Szamóca

Az EU-ban a szamócát kimondottan a feldolgozóipar számára főleg Lengyelországban termesztik. Más tagállamokban a szamócát a frissáru piacon történő eladásra termelik, bár kis mennyiséget adnak el az ipari üzemek számára is. Lengyelország az EU ipari feldolgozás céljára történő összes szamócakínálatának a 60%-át képviseli. A fagyasztott szamóca harmadik országokból az EU-25-be történő importjának részesedése kevesebb, mint 20%-ról (2001/2002-ig) 38%-ra nőtt (2003/2004) az EU feldolgozóiparának szánt összes szamócakínálatban.

2004-ben és 2005-ben (a feldolgozó ipar számára szállított és a fagyasztott) szamóca ára összeomlott az EU-ban a korábbi évekhez képest növekvő uniós termelés és a harmadik országokból, különösen Kínából történő növekvő olcsó import együttes nyomása alatt.

A lengyelországi szamócaágazat főbb jellemzői a következőkben foglalhatók össze:

- A viszonylag alacsony beruházási költségek miatt a feldolgozásra szánt szamóca termelése a vidéki térségek számos háztartása számára kiegészítő jövedelemforrássá vált. Társadalmi szempontból az ágazat figyelemreméltó szerepet játszik a vidéki térségekben. Becslések szerint 2002-ben a termelés kétharmada származott olyan gazdaságok 10%-ából, amelyek területe 0,5 hektárnál nagyobb volt. A gazdaságok további 90%-a – 0,5 hektárnál kisebb szamócatermő terület – a lengyel össztermelés egyharmadát tette ki;

- Az ágazat a feldolgozó ipar számára népszerű, Senga Sengana fajta termesztésére specializálódott. Másrészről azonban ez a fajta nem alkalmas a frissáru piacon történő eladásra, a hozam alacsony, a betakarítási idény rendkívül rövid és a betakarított mennyiség az időjárási viszonyoktól függően nagyon változó lehet. E jellemzők az elmúlt évek harmadik országokból történő növekvő importjával együtt nyomást gyakorolnak a jelenlegi, alacsony árak mellett történő szamócatermelésre, különösen a nagyobb mezőgazdasági üzemek számára;

- Az olcsó import, a változó piaci kereslet, a termelők és az előfeldolgozók nagy száma, valamint a Senga Sengana sajátos jellemzői miatt évről évre áringadozás figyelhető meg, amely tovább erősödhet az EU élelmiszeriparának fagyaszott szamóca iránti keresletének mértékével;

- A Senga Sengana a betakarítást követően gyorsan megromlik, ezért betakarítás után megfelelő utókezelésre (különösen hűtés) van szükség. Az iparnak való értékesítés fragmentált, és csak kevés mennyiséget értékesítenek szerződések keretében. A jelenlegi nemzetközi verseny és az alacsony árak miatt nem tűnik valószínűnek, hogy árról szóló rendelkezést tartalmazó szerződéseket az egyedi igényekkel rendelkező alágazatokon (pl. babaétel, kiváló minőségű dzsem) kívül is kötnének. A kutatások, amelyek a Senga Sengana-termesztés nehézségeinek leküzdésére irányulnak, magukban foglalnak ökológiai gyümölcstermesztési technikákat, új termesztési módszereket és penészgomba elleni jobb védekezési technikákat.

Az EU-ban a feldolgozásra szánt szamóca jelenlegi alacsony ára néhány tagállamban a friss szamóca ágazat számára megnehezíti, hogy a feldolgozóipar a frissáru-piac irányításába bekapcsolódjon.

Az EU félig feldolgozott szamóca iránti kereslete az 1990-es évek óta dinamikusan nő. A növekedés azonban nagymértékben a gyümölcskészítmények azon iparát érintette, amely esetében a termékek nagy része nem függ a gyümölcsfajtától. A kereslet növekedése szintén érinti a gyümölcslé- és italágazatot. Másrészről a dzsemipar kereslete továbbra is stabil.

2.3.2. Fekete ribizli

A fekete ribizli az észak-európai tagállamokban terem, Lengyelország egyedül az Unió termelésének 70%-át képviseli. Az EU a világ legnagyobb feketeribizli-termelője, a termelés a harmadik országokban viszonylag alacsony és az Unióba importált fekete ribizli mennyisége nem jelentős. A friss gyümölcs és a félig feldolgozott termék ára 2003-tól összeomlott, mivel a feketeribizli-termelés, amely 1998-2002 között átlagban közel 150 000 tonna volt, 2003-ban és 2004-ben 200 000 tonnára emelkedett. A termelés rekordméreteket ért el, míg a végtermék fogyasztása (főleg gyümölcsalapú italok) nem mutatott hasonló növekedést, az EU-n kívülre történő export pedig meglehetősen korlátozott. A termék gazdaságát azon 10-12 éves termelési ciklus irányítja, amelyet a gazdák arra való hajlamossága határoz meg, hogy akkor telepítenek új ültetvényeket, amikor az árak magasak, ami azt követően az árak összeomlásához vezet.

A termelés alatt álló területeket csökkenteni kell, hogy a termelés visszaálljon egy megfelelő szintre. Az egyik, gazdálkodók által alkalmazott megoldás a felesleges ültetvények felásása. A fekete ribizli többéves növény és a gazdaságokban a vetésforgó része. Ezért a felesleges területek felásása szintén a gazdálkodók által alkalmazott vetésforgó része.

A kereslet oldaláról a fekete ribizlit tartalmazó élelmiszertermékek fogyasztása stabil vagy inkább csökkenő tendenciát mutat. A feketeribizli-termékek piaca versenyben áll más termékekkel (narancslé, áfonyalé stb.). A termék fogyasztása nőhet a nagyobb reklám és a termékfejlesztés segítségével.

2.3.3. Málna

A 2004-es bővítés óta az EU málnatermelése 28 000 tonnáról (2002-2004 átlaga) 87 000 tonnára nőtt a két nagy termelő országgal: Lengyelország (48 000 tonna) és

Magyarország (10 000 tonna). A gyümölcsöt elsődlegesen a feldolgozóipar számára termelik a két új tagállamban, míg ez csekély szerepet játszik a többi tagállamban, Franciaország kivételével, ahol a termék 10%-át értékesítik a feldolgozóipar számára. Az Egyesült Királyságban főleg a skóciai ágazat termelt a feldolgozóiparnak. A versenyképesség hiánya miatt azonban az ágazat csaknem teljesen átállt a frissáru-piac kiszolgálására a 2000-es évek elején.

Az EU-25-ben a feldolgozóipar számára kínált málnamennyiség 115 000 tonnáról (2000-ben) több mint 160 000 tonnára nőtt (2004-ben). 2004-ben az európai feldolgozóipar számára kínált nagy málnamennyiség áreséshez vezetett. A feldolgozóiparnak történő teljes kínálat körülbelül kétharmada fagyasztott málna. Szerbia évek óta az Unió legnagyobb fagyasztottmálna-szállítója, amely 2002-2004 között átlagban 54 000 tonnát exportált az Unióba, és amelyet Chile követ átlagban 14 000 tonnával. Az elmúlt években a lengyelországi termelésnövekedés következtében (az 1999-2000 között átlag 20 000 tonnáról a 2003-2004 közötti 30 000 tonnára) az EU által előállított fagyasztottmálna-részesedés az EU teljes kínálatában 20%-ról (2002) 31%-ra növekedett (2004).

Lengyelországnak sikerült egy jelentős piaci hányadot megszereznie az elmúlt tíz évben, és úgy tűnik, számos előny birtokában tovább javítja pozícióját: málnatermesztés hagyománya; alacsony bérköltség; intenzív kutatás új fajok kifejlesztése céljából; nagy előfeldolgozó ipar. Másrészről a termelés és a termelők általi értékesítés fragmentációja az iparral szemben az ágazat versenyképessége javításának jelentős akadálya. A gazdaságok szintjén történő termelés és az előfeldolgozóipar számára történő értékesítés javítása kulcsfontosságú lesz az ágazat konszolidációjában.

Magyarországon a málnatermelés visszaesett az elmúlt 10 évben. A tartós uniós kereslet ellenére a fagyasztott málna exportja csökkent, amely gyengülő versenyképességet tükröz. Az országnak valóban a piac növekvő versenyével, és nemzeti szinten a költségek növekedésével kellett megküzdenie. Továbbá a magyarországi természeti feltételek az öntözési rendszer kialakítását igényelnék (az ország az európai málnatermő terület keleti határán fekszik), amely nem kifizetődő a feldolgozóipar számára történő termelés szempontjából.

2.3.4. Meggy

Meggyet a hűvös éghajlatú országokban, főleg Észak-Amerikában és Észak-Európában termesztenek. A meggyet ritkán fogyasztják frissen. Betakarítás után gyakran konzerválják vagy lefagyasztják, és különböző termékekben – kompótok, dzsemek, gyümölcslevek és különböző desszertek – használják fel.

Az EU-ban a meggyágazatban három domináns ország van: Lengyelország (190 000 tonna 2002-2004 között), Magyarország (51 000 tonna) és Németország (31 000 tonna). E három ország együtt az uniós össztermelés 87%-át teszi ki. Az 1998-2004 időszakban az EU-25 meggytermelése éves átlagban 5%-kal nőtt, így 2004-ben elérte a 340 000 tonnát. Legnagyobb növekedés Lengyelországban volt. Magyarországon szintén nőtt a termelés. Németországban az ágazat 1990-es évek óta visszaesőben van, a közép-kelet-európai országok importjával szembeni verseny nyomása miatt. Lengyelország az EU meggytermelésének 60%-át képviseli.

Németországban és Lengyelországban a gazdaságok kicsik, bár a nagy mezőgazdasági üzemek aránya nő Lengyelországban. Ezzel szemben a nagy mezőgazdasági üzemek dominálnak Magyarországon (10 hektár vagy annál nagyobb üzemek a teljes terület 50%-át képviselik, a lengyelországi 3%-kal szemben). A kis gazdaságok miatt Németországban és Lengyelországban kézi betakarítást végeznek. Magyarországon a gépi betakarítás a termelés 30%-át érinti. Ezért a bérköltségek meghatározó szerepet játszanak a termelés nyereségességében, így Németország Magyarországhoz és Lengyelországhoz képes hátrányos helyzetben van.

Németországban és Magyarországon a termelői szervezetek és termelői csoportok fontos szerepet játszanak a meggy feldolgozóipar számára történő értékesítésében: az össztermelés 40%-a Németországban és 50-60% Magyarországon. Ezzel szemben Lengyelországban a termelői szervezeteknek és termelői csoportoknak még mindig csekély a szerepük.

Az EU-25 harmadik országokból történő importjának kisebb súlya van a meggy feldolgozóipar számára kínált teljes uniós mennyiségében, a 2002-2004 közötti időszakban 11%.

A meggytermelés az új EU-tagállamokban dinamikus fejlődésnek indult az 1990-es években. Az elemzés szerint a 2004-es áresés az Unióban és Szerbiában betakarított nagy mennyiségnek köszönhető, amely meghaladta az ipari keresletet. Az új gyümölcsösök terjedő kialakítása miatt, különösen Lengyelországban, az ágazatban az árak alacsonyan maradnak, hacsak a kedvezőtlen időjárás miatt nem lesz kevesebb a betakarított mennyiség, mint ahogy ez 2005-ben is történt.

2.3.5. Vadcseresznye

A vadcseresznye uniós termelésének körülbelül 15%-át a feldolgozóipar használja fel. Három tagállam, Franciaország, Olaszország és Spanyolország ezen ágazata épül részben a feldolgozóiparra. A legnagyobb felhasználási területek a tartósítás (cseresznye szirupban és egyéb termékek), az alkohollal együtt való feldolgozás (részben a cukrászatban) és a cukorral történő tartósítás (cukorral tartósított cseresznye).

Az 1990-es évek elejétől kezdve az EU-ban a tartósított vadcseresznye termelése csökkent, részben a Közép-Európából importált tartósított meggyel vagy az importált tartósított vadcseresznyével való helyettesítés miatt. Az alkohollal elkészített vadcseresznye EU-s termelésének szintén szembe kellett néznie a harmadik országokból importált hasonló termékek versenyével. Az ágazat jelentősen visszaesett.

Az EU-ban Franciaország és Olaszország termeli a legnagyobb mennyiségű, cukorral tartósított cseresznyét, ezen országokat Spanyolország követi. Franciaországban és Olaszországban az ágazat különbözőféleképpen fejlődött az 1990-es évek óta. Olaszországban az ágazat az 1990-es évek kezdetén az olasz nyersanyagról áttért a harmadik országokból (Bulgária, Törökország és Románia) történő behozatalra. A harmadik országból importált nyersanyag (előtartósított cseresznye) jelentős részét kisebb feldolgozás (osztályozás, válogatás stb.) után újraexportálták harmadik országokba. A nyersanyag egy részét cukorral tartósított cseresznyévé dolgozzák fel. Franciaországban az ágazat állandó stratégiát követ, amely az árulánc erős

integrációján és szakmaközileg megállapított megközelítéseken és intézkedéseken alapul. Az árulánc versenyképességét növelő különböző intézkedéseket dolgoztak ki szakmaközi keretben. A növekvő verseny ellenére az ipar még mindig helyben termelt nyersanyagot dolgoz fel.

3. FŐBB KÖVETKEZTETÉSEK

A feldolgozásra szánt gyümölcs számos ágazata szembesült az EU piacán az áresésből (termelői árak és a félig feldolgozott termékek árai) fakadó nehézségekkel az elmúlt években. E nehézségek három tényezőnek tulajdoníthatók, amelyek terméktől függően különböznek: 1) harmadik országokkal szembeni növekvő verseny (szamócaágazat); 2) a piaci kereslettel szembeni túltermelés 3) az ágazat szegmenseinek gyenge versenyképessége a fragmentált áruláncok miatt (a termelők alacsony szervezettsége stb.).

Más növénykultúrák tekintetében bizonyos körülmények (pl. kedvezőtlen időjárás) okozhatnak átmeneti nehézségeket.

3.1. Harmadik országokból érkező importtal szembeni verseny

Az elemzés azt mutatja, hogy a meggyet harmadik országokból az EU-25-be kis mennyiségben importálnak, fekete ribizlit pedig egyátalán nem. Nagyobb az import jelentősége a málna és a vadcseresznye tekintetében, bár a málna esetében csökkent az elmúlt években. Az elmúlt három évben nőtt a fagyasztott szamóca importja. A feldolgozásra szánt szamóca ágazata ezért a harmadik országokból érkező fagyasztott szamóca importjával szembeni növekvő versenynek van kitéve, különösen az olcsó kínai áru miatt.

A Bizottság jelenleg vizsgálja, hogy a Kínából érkező behozatal a dömpingfeltételeknek megfelelően történik-e.

3.2. A piaci kereslettel szembeni túltermelés

3.2.1. A termelési kapacitás hozzáigazítása a kereslethez

A fekete ribizli és meggy uniós termelési potenciálja meghaladja az ipar jelenlegi keresletét. A betakarítást érintő rendkívül kedvezőtlen időjárási esemény hiányában az árak valószínűleg alacsonyak maradnak. Az elmúlt években mindkét ágazatban jelentősen nőtt a termelési potenciál, mivel egészen mostanáig a magas árak miatt új ültetvényeket hoztak létre.

E feltételek mellett néhány gazdálkodó talán abba kívánja hagyni az érintett termelést és át kíván állni más kultúrák termelésére. Az EU állami támogatásokra vonatkozó szabályai bizonyos feltételek mellett lehetővé teszik, hogy a tagállamok támogassák a kivágást. Abból a célból, hogy a bogyós gyümölccsel és a fekete ribizlivel (az EU jogszabályai alapján többéves gyümölcsök) beültetett területek átállását megkönnyítsék, azon tagállamok, amelyek a történelmi modell keretében alkalmazzák a KAP egységes támogatási rendszerét, felhasználhatják a nemzeti

tartalékot a szerkezetátalakítással érintett gazdálkodók számára új referenciaösszegek meghatározása céljából[2].

Az EU vidékfejlesztési programjai szintén megkönnyíthetik a gazdaság szintjén a más gazdálkodási tevékenységekre (az új vidékfejlesztési rendelet[3] 1. tengelye „a mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének fejlesztése" intézkedéseinek keretén belül) vagy a nem gazdálkodási tevékenységekre (a 3. tengely „vidéki élet minősége és a vidéki gazdaság diverzifikálása" intézkedései) való áttérést. A 3. tengely támogatási intézkedései ösztönzik a vidéki térségek tevékenységeinek diverzifikálását, és ezáltal erősítik a helyi gazdaságot és annak képességét, hogy leküzdje az egyes mezőgazdasági ágazatokban fellépő lehetséges nehézségeket.

3.2.2. A kereslet ösztönzése: reklám és termékinnováció

Más gyümölcspiacokhoz képest a bogyósgyümölcs piaca kicsi. Ez mind a friss, mind a feldogozott gyümölcsre vonatkozik. Az ágazat gyümölcseit csak ritkán reklámozzák, ezért azokat kevésbé ismerik a fogyasztók. Néhány tagállamban az ágazat gazdasági szereplői kezdeményezték termékeik reklámozását. Ezen összefüggésben az EU mezőgazdasági termékek reklámozására irányuló támogatása fontos eszköze lehet a bogyós gyümölcsökkel kapcsolatos tájékoztatásnak és az iránt uk való kereslet ösztönzésének.

Az új piacok kiszélesítésében vagy létrehozásában a termékinnováció fontos eszköz. A vidékfejlesztési programok keretében számos intézkedés segítheti a gazdasági szereplőket új termékek kifejlesztésében: az értékesítésbe és feldolgozásba való befektetés támogatása, a gazdálkodók között új termékek kifejlesztése céljából történő együttműködés támogatása, a gazdálkodók új élelmiszerminőségi programokban való részvételének támogatása.

3.3. Az ágazat versenyképességének növelése

Az áruláncok elemzés által felfedett hiányosságai közül a gyümölcstermelés és a feldolgozóipar számára történő gyümölcsértékesítés fragmentációja Lengyelországban a legkritikusabb.

Gyakoriak azok az érvek, hogy a feldolgozóipar számára friss gyümölcsöt értékesítő termelői szervezeteknek a 2201/96/EK és 2202/96/EK tanácsi rendelettel összhangban nyújtott támogatásához hasonló rendszer hozzájárulna termelés fragmentációja általi korlátok megszüntetéséhez, és korszerűsítené a feldolgozóiparnak történő értékesítést, így stabilizálva az ágazatot. Azonban a fent említett rendeletek keretében alkalmazott jelenlegi eszközöket lényegében az tette indokolttá, hogy a termelői árak az EU-ban magasabbak, mint a harmadik országokban. Ez a feldolgozásra szánt bogyósgyümölcs és cseresznye ágazatának nagy részére nem igaz. Továbbá jelenleg folyik a meglévő rendszerek felülvizsgálata azzal a céllal, hogy azokat összhangba hozzák a KAP-reformmal.

A Bizottság ezért úgy gondolja, hogy az ilyen támogatási rendszer bevezetése időszerűtlen és technikai szempontból sem lenne megfelelő. A Bizottság elismeri,

---

2 Ld. 1782/2003/EK tanácsi rendelet 42. cikke (HL L 270., 2003.10.21.)

3 A Tanács 1698/2005/EK rendelete (HL L 277., 2005.10.21.)

hogy a lengyelországi ágazat szervezettségének alacsony szintje és az ipar számára történő fragmentált értékesítés az ágazat versenyképességének komoly korlátait jelentik. Azonban úgy gondolja, hogy a közös agrárpolitika első és második pilléreinek politikáit mozgósítani lehetne e korlátok megszüntetése céljából.

A közös piacszervezés sarokkövét képezik a termelői szervezeteknek a versenyképesség növelése céljából nyújtott támogatások. E támogatás a termelői szervezetek által végrehajtott, társfinanszírozott operatív programokon keresztül történik.

Támogatást kapnak azon termelői csoportok is, amelyek végrehajtanak egy elismerési tervet, hogy a termelői szervezetként való elismerésükhöz szükséges kritériumoknak megfeleljenek. Ez a támogatás különösen az új tagállamok számára fontos, mivel az ágazat szervezettségi szintje gyakran alacsony és olyan termelői csoportokat tömörít, amelyek túl kicsik ahhoz, hogy a létrehozatalukat követő első években termelői szervezetként elismerjék őket. A termelői csoportoknak nyújtott támogatásnak két formája lehet: támogatás létrehozataluk ösztönzéséhez, valamint igazgatási feladataik megkönnyítése és beruházási támogatás (egyedi kölcsönök vagy tőke formájában).

A gyümölcs- és zöldségpiac közös szervezése reformjának keretén belül a Bizottság egyedi kiegészítő támogatást tud javasolni az alacsony szervezettségi szinttel rendelkező tagállamok számára.

Az EU vidékfejlesztési programjai szintén szerepet játszanak, különösen az 1. tengely „mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének fejlesztése” keretén belüli intézkedései. Ezt különösen olyan intézkedésekre alkalmazzák, mint a mezőgazdasági üzemek modernizálásának támogatása és a mezőgazdasági termékek hozzáadott értékének támogatása (értékesítés és feldolgozás). Ugyanezen 1. tengely mentén átmeneti intézkedéseket alkalmaznak az új tagállamokban, amelyeken keresztül támogatást nyújtanak a félig létfenntartó mezőgazdasági üzemek számára és termelői csoportok felállításához.

A szervezettség hiánya a legnagyobb termelő tagállamban és az érintett ágazatra vonatkozó gazdasági adatok hiánya az adott ágazat gazdasági helyzete európai szinten történő jobb nyomon követésének – lehetőség szerint az érintett szakértők rendszeres találkozóinak felállításán keresztül – szükségességét vonja maga után.

3.4. A válsághelyzet megoldása

Mint más gyümölcsök esetében is, a feldolgozóipar számára szánt bogyós gyümölcs és cseresznye termelése nagymértékben függ az időjárási viszonyoktól. Esős idő tönkreteheti a termést, míg a kedvező időjárás a termesztés egész ideje alatt nagymértékben javíthatja azt.

A kedvezőtlen időjárás miatt elszenvedett veszteségekért a gazdáknak kártérítés nyújtható a mezőgazdasági állami támogatásokra vonatkozó uniós jogszabályok keretében. Ezzel összefüggésben a Bizottság javasolja e szabályok egyszerűsítését és a támogatás megkönnyítését válsághelyzetben. Különösen javasolja, hogy a rossz időjárás hatásainak kompenzálására nyújtott támogatás mentes legyen a Bizottság

általi előzetes engedélyezés alól, ami nagymértékben meggyorsítaná a kifizetéseket a gazdálkodóknak.

A termés nem betakarítása egy eszköz lehet a piaci túlkínálat miatti váratlan és átmeneti nehézségek leküzdésére. A lehetőséget, hogy a termelői szervezetek operatív programjaiban a termés nem betakarítása támogatásra jogosult legyen, meg kellene vitatni a friss gyümölcs- és zöldségpiac közös szervezése reformjának keretén belül.

3.5. Záró megjegyzések

Összességében a feldolgozásra szánt bogyós gyümölcs és cseresznye ágazatának 2004-es és 2005-ös válsághelyzetéhez vezető tényezők a túlkínálat (meggy 2004-ben és a fekete ribizli) és a fragmentált árulánc.

Valamennyi problémakör tekintetében megtörtént a Közösség meglévő, mozgósítható politikai eszközeinek felülvizsgálata. E felülvizsgálat azt mutatja, hogy a legtöbb probléma megoldható a meglévő eszközökkel. Az EU elsősorban a gyümölcs- és zöldségpiac közös szervezésén és a vidékfejlesztési programokon keresztül megfelelő eszközökkel rendelkezik ahhoz, hogy a bogyósgyümölcs- és cseresznyeágazatban javítsa az árulánc működését.

E jelentést és a csatolt, „Az EU-ban feldolgozásra szánt bogyós gyümölcs és cseresznye ágazatának felülvizsgálata” című bizottsági munkadokumentumot a külső értékelésekkel és a hatásvizsgálattal együtt megfelelően figyelembe veszik a gyümölcs- és zöldségpiac közös szervezése reformjának kidolgozása során.